

Schizofrénia

Praktické informácie pre pacientov
a ich blízkyh

Schizofrénia

Schizofrénia je závažné, často chronické duševné ochorenie, ktoré výrazne narúša schopnosť chorého zrozumiteľne sa správať, konať a uplatniť sa v spoločnosti. Vyskytuje sa u jedného percenta populácie a postihuje rovnako mužov ako ženy, najčastejšie vo veku od 15 do 35 rokov. Skorá diagnostika a začatie liečby zvyšujú šancu na úspech.

Prečo vzniká schizofrénia?

Príčina ochorenia nie je zatiaľ podrobne preskúmaná. Podieľa sa na ňom vzájomné pôsobenie mnohých faktorov, vrátane genetických, komplikácií v tehotenstve a pri pôrode, ktoré môžu ovplyvňovať vývoj mozgu. To, kedy sa ochorenie začne v neskoršom období života závisí od miery náchylnosti jednotlivca a od schopnosti organizmu odolávať rôznym stresovým situáciám. Narastajúci stres môže byť charakteru biologického (napr. užívanie halucinogénov) alebo sociálneho (napr.

strata rodinného príslušníka). Tieto a ďalšie faktory spolu so životnými stresmi taktiež ovplyvňujú priebeh a výsledný stav poruchy.

Príznaky ochorenia sa delia na dve skupiny:

1. Pozitívne príznaky znamenajú, že človek má oproti bežnému stavu niečo navyše.

Možno ich pomerne ľahko rozoznať, pretože sú očividne odlišné od normálu, ide najmä o:

- poruchy vnímania, najmä halucinácie – domnelé zmyslové vnímania, najčastejšie sluchové (kedy je jedinec presvedčený o tom, že počuje napr. hlasy komentujúce jeho správanie) alebo zrakové (kedy človek môže vidieť rôzne osoby, zvieratá atď.),
- poruchy myslenia – najmä bludy (chorobné a nevyvrátiteľné závery myslenia ovplyvňujúce konanie), napr. človek je presvedčený, že je prenasledovaný, odpočúvaný a pod.),
- bizarné správanie (napr. obliekanie nezodpovedajúce situácii alebo neadekvátne sexuálne správanie).

Pozitívne príznaky znamenajú, že človek má oproti bežnému stavu niečo navyše. Možno ich pomerne ľahko rozoznať, pretože sú očividne odlišné od normálu.

Ako spoznám, že mám schizofréniu?

K typickým príznakom patria:

- poruchy vnímania, najmä halucinácie – domnelé zmyslové vnímania, najčastejšie sluchové
- poruchy myslenia – najmä bludy (chorobné a nevyvrátiteľné závery myslenia ovplyvňujúce konanie)
- bizarné správanie

Avšak prítomnosť pozitívnych príznakov neznamená, že osoba trpí schizofréniou. Rovnaké príznaky sa môžu objaviť aj u ľudí, ktorí nadmerne užívajú alkohol alebo drogy, alebo u osôb trpiacich na ťažkú depresiu, mániu, na niektoré iné poruchy, či u ľudí s poranením mozgu. Práve tieto príznaky, ktoré sťažujú postihnutej osobe fungovanie v spoločnosti, často vedú k hospitalizácii. Našťastie je možné pomocou antipsychotických liekov pozitívne príznaky eliminovať alebo zmierňovať ich intenzitu a znižovať pravdepodobnosť, že sa objavia znova. Ľudia so schizofréniou môžu hovoriť a správať sa zvláštnym alebo bizarným spôsobom, ktorý spôsobuje, že ostatní sa ich boja a vyhýbajú sa im, čím pretrváva stigma spojená s týmto ochorením.

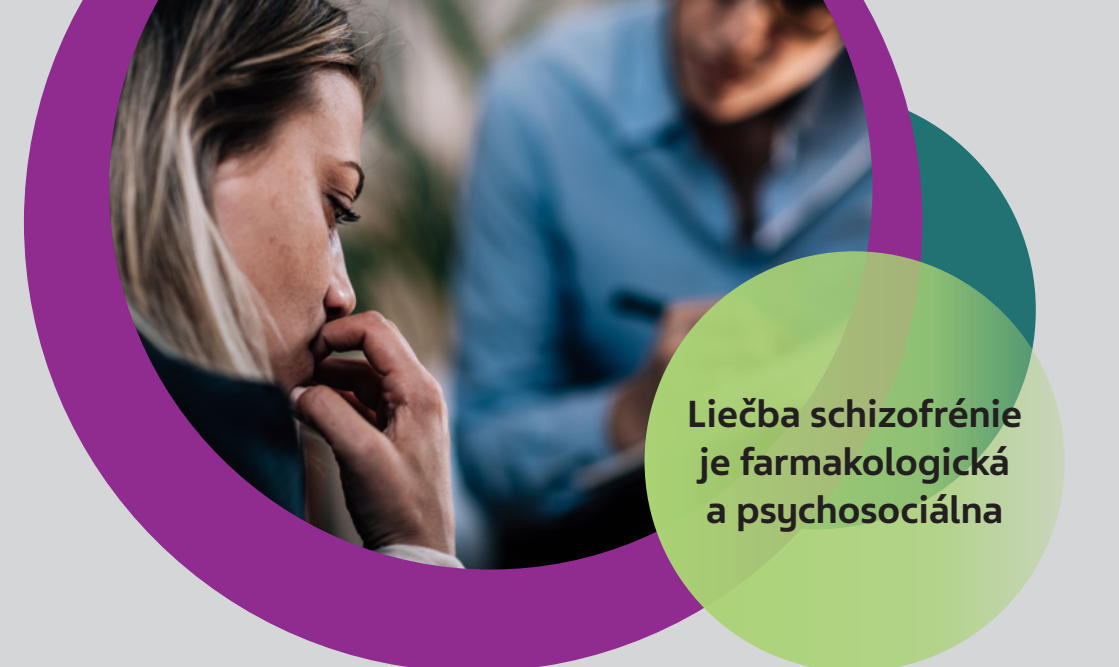
2. Negatívne príznaky charakterizujú nedostatok a horšie sa liečia, ide najmä o:

- emočnú sploštenosť,
- stratu záujmu a motivácie,
- neschopnosť vytvárať sociálne vzťahy,
- ochudobnenie myslenia.

Tieto príznaky ochorenia môžu byť mylne interpretované ako známka toho, že postihnutá osoba je lenivá a zámerne sa nevhodne správa. Hoci sa negatívnym príznakom objavujúcim sa bez prítomnosti pozitívnych príznakov nevenuje dostatok pozornosti platí, že človek s negatívnymi príznakmi potrebuje pomoc. Môžu byť tiež výsledkom depresie (ktorá sa môže vyskytnúť súčasne so schizofréniou) alebo nedostatočne podnetného prostredia (ako napríklad dlhodobého pobytu v nemocnici) alebo môžu v skutočnosti predstavovať vedľajšie účinky niektorých antipsychotík. Negatívne príznaky sú spájané so stigmou duševnej slabosti, nedostatku vôle a motivácie viesť aktívnejší život a neschopnosti sa o seba postarať. Často sú spájané so stigmou lenivosti. Schopnosť postihnutej osoby pracovať, byť v kontakte s ostatnými a starať sa o seba počas remisie z veľkej miery závisí od závažnosti negatívnych príznakov.

**Negatívne
príznaky
charakterizujú
nedostatok
a horšie sa
liečia**

Liečba schizofrénie je farmakologická a psychosociálna

Liečba schizofrénie

Liečba sa odvíja od akútnej fázy ochorenia a spočíva v užívaní liekov (antipsychotík) a v psychosociálnej a psychoterapeutickej intervencii. Je potvrdené, že medikamentózna liečba v kombinácii so sociálnou rehabilitáciou vedie k lepším výsledkom ako ktorýkoľvek z prístupov sám o sebe. Lieky sú nevyhnutnou, ale väčšinou nie dostatočnou terapiou.

Liečba farmakologická, v rámci ktorej sa dnes používajú dve základné generácie antipsychotík:

- **Antipsychotiká prvej generácie** (klasické, typické)

Tieto lieky sa ukázali ako užitočné pre zmiernenie a niekedy odstránenie pozitívnych príznakov schizofrénie, ako sú poruchy myslenia a vnímania. Môžu tiež zmiernovať súvisiace príznaky, ako sú agitovanosť, impulzivita a agresivita. Nie sú dostatočne účinné na negatívne príznaky ochorenia, ako je apatia, sociálna izolácia a ochudobnenie myslenia.

Dlhodobé užívanie antipsychotík znižuje riziko relapsu ochorenia (patrí sem napr. chlórpromazín, haloperidol, flufenazín).

- **Antipsychotiká druhej generácie** (atypické)

Zatiaľ čo v predchádzajúcich rokoch sa vývoj liekov sústredil predovšetkým na zmiernenie pozitívnych príznakov, ako sú halucinácie a bludy, v poslednej dobe sú vyvíjané antipsychotiká s menším počtom vedľajších účinkov a so zvýšenou účinnosťou ako proti negatívnym, tak pozitívnym príznakom, čo sú faktory, ktoré pomáhajú zlepšiť kvalitu života a sú v moderných liečebných a rehabilitačných postupoch zásadné (napr. klozapín, olanzapín, aripiprazol).

- **Psychosociálna intervencia**, kam patrí najmä:
  - **Kognitívno-behaviorálna terapia**, ktorá pomáha chorému zaujať k halucináciám a bludom kritickejší postoj a mať ich tak viac pod kontrolou. Zameriava sa na celkové upokojenie pomocou prijatia ochorenia, odstránenia úzkostného spôsobu myslenia, úpravy vzorcov maladaptívneho správania a relaxácie.
- **Rodinná terapia** sa zameriava na analýzu existujúceho spôsobu komunikácie v rodine, na porozumenie

vzťahu problémov so štýlom a formou života rodiny a jej členov. Sústredí sa tiež na rozvoj nových možností a zručností užitočných na riešenie vzťahových problémov či problémov osobných. Tieto programy môžu významne znížiť počet relapsov ochorenia.

- **Pracovné/režimové intervencie**, ktoré zlepšujú schopnosť štruktúrovať si čas, organizovať a plánovať prácu, učí sa nové činnosti, prehlbujú zručnosť, zlepšujú kognitívne funkcie, vytvárajú reálne sebahodnotenie a udržiavajú vzťah chorého s okolím.

Nezabudnite ihneď informovať lekára, ak máte:

- samovražedné myšlienky
- sklony k agresivite
- výkyvy nálad, poruchy spánku alebo alergiu
- príznaky súvisiace s nežiaducimi účinkami liekov
- ak sa chystáte užívať novopredpísané alebo voľnopredajné lieky

Relaps je stav, ktorým sa označuje opätovné objavenie sa alebo zhoršenie príznakov ochorenia. **Opakom relapsu je remisia.**

Následná psychoterapeutická liečba u chorých, ktorí prekonali psychotickú epizódu, môže trvať aj niekoľko rokov, niekedy je potrebné pokračovať celý život. Dôležité je tiež osvojiť si metódu relaxácie, ktorá spočíva v jednoduchých cvičeniach vykonávaných v sede, poležiačky, prípadne postojacky, napr. pri čakaní v rade.

Prevenia relapsu

Vychádza zo snahy o dosiahnutie a udržanie remisie ochorenia. Dôležitú úlohu tu zohráva:

- spolupráca pacienta, lekára a celej rodiny,
- pravidelné užívanie predpísaných liekov a dodržiavanie režimových opatrení,
- dobrá informovanosť o ochorení,
- dodržiavanie pravidelného spánkového režimu,

- udržiavanie obvyklého režimu činností,
- nevyhýbanie sa aktivitám, ale ani prepínanie sa, činnosti je potrebné plánovať,
- vyhýbanie sa alkoholu a iným psychotickým látkam,
- prijímať podporu a pomoc rodiny a priateľov,
- snažiť sa znížiť mieru stresu v zamestnaní,
- naučiť sa rozpoznávať včas blížiaci sa návrat ochorenia.

Relaps môžu signalizovať:

- rastúce napätie, nervozita, nepokoj,
- nespavosť, nechutenstvo,
- znížený záujem, uzatváranie sa do seba,
- vzťahovačnosť a celý rad ďalších úplne individuálnych príznakov.

Najčastejšie mýty o schizofrénii

Nielen široká verejnosť, ale aj zdravotníci majú tendenciu vytvárať si **stereotypný obraz o pacientoch so schizofrénomou**. Ten obvykle zahŕňa niektoré alebo všetky z nasledujúcich predstáv:

- Nikto sa zo schizofrénie nevylieči, schizofrénia je nevyliciteľné ochorenie.
- Ľudia so schizofrénomou sú zvyčajne agresívni a nebezpeční.
- U ľudí so schizofrénomou je pravdepodobné, že ostatných nakazia svojím šíalenstvom.
- Ľudia so schizofrénomou sú leniví a nespoľahliví.
- Schizofrénia je výsledkom úmyselne slabej vôle a povahy: „Človek by sa z toho mohol dostať, keby chcel.“
- Všetko, čo ľudia so schizofrénomou hovoria, je nezmysel.
- Ľudia so schizofrénomou nie sú schopní spoľahlivo informovať o účinkoch liečby alebo iných veciach, ktoré sa im dejú.
- Ľudia so schizofrénomou sú úplne neschopní sa racionálne rozhodovať o svojom živote, napr. kde bývať.
- Ľudia so schizofrénomou sú nevypočítateľní.
- Ľudia so schizofrénomou nemôžu pracovať.
- Ochorenie sa u ľudí trpiacich schizofrénomou celý život postupne zhoršuje.

Pre viac informácií
navštívte
www.kapitoloyozdravi.sk

Odborná spolupráca: prof. MUDr. Jiří Masopust, Ph.D.

TEVA Pharmaceuticals Slovakia s.r.o., Teslova 26,
821 02 Bratislava, Slovenská republika, www.teva.sk

MEDICAL
TRIBUNE CZ